Ο "άγιος" Giordano Bruno

Μάρτυρας της Επιστήμης, Φιλόσοφος, "Μεσσίας" ή μήπως ένας "δυτικός" Βούδας;

Του Χρήστου Βαγενά

«I scarcely move,
Yet swiftly seem to run;
My son, thou seest,
Here time and space are one».

(ελεύθερη απόδοση:) *«Παραμένω σχεδόν ακίνητος, / ωστόσο έχω την αίσθηση ότι τρέχω γρήγορα. / - Βλέπεις, γιε μου, / Εδώ ο χρόνος μετατρέπεται σε χώρο».*

Από την όπερα "Πάρσιφαλ" του Βάγκνερ

Τη νύχτα εκείνη της 17ης Φεβρουαρίου 1600, η γνώριμη λάμψη της φωτιάς φώτισε ακόμη μία φορά την γραφική πλατεία του Campo dei Fiori στο κέντρο της Ρώμης. Μπορούμε να φανταστούμε τους περαστικούς να κοιτάζουν με περιέργεια και να σιγοψιθυρίζουν μεταξύ τους τις "βλάσφημες" ιδέες και τις πράξεις που οδήγησαν τον "αιρετικό μάγο" στην πυρά, καθώς και τους εξεταστές της Ιεράς Εξέτασης να ανταλλάσσουν συγχαρητήρια για την εξουδετέρωση μίας ακόμα σοβαρής απειλής της "θεάρεστης" εξουσίας τους. Όμως, μπορούμε να φανταστούμε παράμερα και τους λιγοστούς "εραστές" της σοφίας, της αλήθειας και της ελεύθερης σκέψης να θρηνούν την απώλεια ενός από τους μεγαλύτερους στοχαστές της παγκόσμιας Ιστορίας.

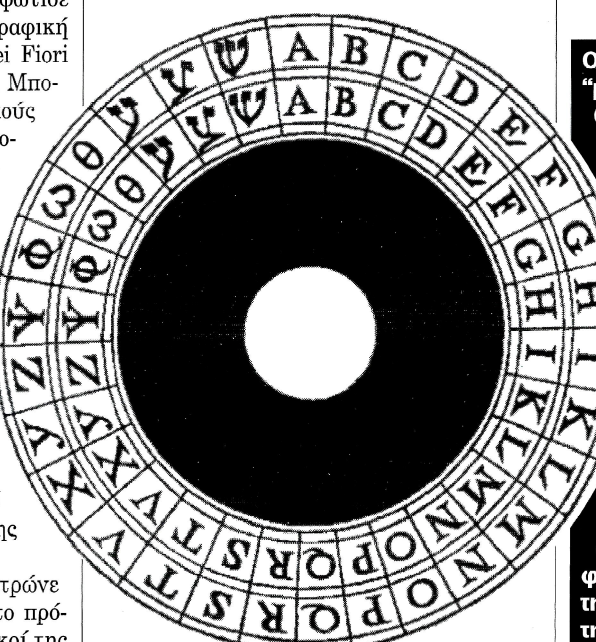
Αυτός του οποίου οι φλόγες κατατρώνε τις σάρκες είναι ο Giordano Bruno, το πρόσωπο στο οποίο οι σύγχρονοι θεωρητικοί της Σχετικότητας, της Κβαντομηχανικής και των Πολλαπλών Συμπάντων αναγνωρίζουν τον πρόδρομο των θεωριών τους, οι φυσιολάτρες οπαδοί της ιερότητας της φύσης έναν από τους βασικότερους εκφραστές τους και οι υποστηρικτές της θρησκευτικής ανεκτικότητας και του πανθεϊσμού τον μάρτυρά τους.

Βαθύτατα επηρεασμένος από τον, κυρίαρχο στους μορφωμένους κύκλους, *Ερμητισμό* της εποχής, από νωρίς επικέντρωσε τις προσπάθειές του στη δημιουργία και την εξάπλωση του κινήματος που γνωρίζουμε σήμερα ως *Θρησκευτικό Ερμητισμό*. Πρόκειται για μια **μορφή Χριστιανισμού που επιχειρεί να αφομοιώσει ολόκληρη την αρχαία γνώση** ενσωματώνοντας διδασκαλίες και δόγματα παλαιότερων θρησκευτικών συστημάτων, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο τελετουργικό κυρίως μέρος, στην αρχαία αιγυπτιακή "μαγεία".

Για πολλούς μελετητές -ιδίως ξένους- ο Μπρούνο αποτέλεσε ένα είδος "μεσσιανικής" προσωπικότητας με συγκεκριμένη αποστολή: Την **αποκατάσταση της αρχαίας ελληνικής και αιγυπτιακής γνώσης και της λατρευτικής παράδοσης και τη δημιουργία με αυτόν τον τρόπο μιας νέας θρησκείας, ανοιχτής στην επιστημονική γνώση και στην εξέλιξη, με τη διατήρηση όμως της χριστιανικής ηθικής και του προτύπου του Ιησού ως Θεανθρώπου.** Πρόκειται για ένα αίτημα που, χωρίς ποτέ να έχει ατονήσει, στις μέρες μας αποκτά νέα δυναμική, καθώς πληθαίνουν παντού γύρω μας οι φωνές τόσο για μια *μη ενοχική μορφή Χριστιανισμού,* όσο και για μια *ηθική της επιστήμης*.

Έχοντας μελετήσει σχολαστικά τόσο τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς όσο και τα Ερμητικά Κείμενα, ο Μπρούνο υπήρξε από νωρίς ένθερμος υποστηρικτής του *ηλιοκεντρικού μοντέλου του κόσμου* (που μετά τον Αρίσταρχο και τον Φιλολαο, πρόσφατα είχε επαναδιατυπωθεί από τον σχεδόν σύγχρονο του Μπρούνο, Κοπέρνικο), θεωρία της οποίας τις φιλοσοφικές και θεολογικές προεκτάσεις αναζήτησε στο έργο του. Η αναζήτηση αυτή ήταν, άλλωστε, που τον οδήγησε **στη διαπίστωση των πολλαπλών κόσμων και των παράλληλων συμπάντων σχεδόν 350 χρόνια πριν από τους σύγχρονους θεωρητικούς φυσικούς!**

Φυσικά, δεν μπορείς να διδάσκεις τέτοιες "ακατονόμαστες βλασφημίες" και να περιμένεις να μείνεις για πολύ καιρό ατιμώρητος, ειδικά αν η εποχή στην οποία ζεις είναι η

Ο Giordano Bruno, δημιούργησε ένα "μαγικό" σύστημα απόκτησης μνήμης («Ars Memoriae» - Η Τέχνη της Μνήμης). Βασίστηκε στην απλοποίηση παλαιότερων παρόμοιων συστημάτων που διέσωζε η εσωτερική παράδοση. Το σύστημα του Μπρούνο ωστοσο χρησιμοποιεί πολύ πιο σύνθετη χρήση του συμβολισμού, καθώς και μεγαλύτερη «ελευθερία» στο χρήστη του συστήματος στην επαγωγή των συμπερασμάτων. Τα σύμβολα παραπέμπουν πλέον στις ιδιότητες συγκεκριμένων χαρακτήρων παρμένων από την Ελληνική Μυθολογία, υπό την αστρολογική επίδραση συγκεκριμένων αστερισμών. Τα νοηματικά κενά που αναπόφευκτα προκύπτουν, καλύπτονται με την επαφή της διάνοιας του χρήστη με τη συμπαντική διάνοια, χρησιμοποιώντας ως όχημα τη δύναμη της φαντασίας. Η μη συγκεκριμένη, «χαοτική» σκέψη, με χαλαρή τη συνάφεια μεταξύ αιτίου και αιτιατού –η οποία συνίσταται στη χρήση εικόνων με συμβολική αξία και στην επίδραση ενέργειας– βρίσκεται σύμφωνα με τον Μπρούνο πολύ πιο κοντά στον τρόπο με τον οποίο «σκέφτεται» ο Θεός! Το «Ars Memoriae» έχει χαρακτηριστεί από τους μελετητές ως έργο μαγείας, αλλά έχει καταπληκτικά αποτελέματα.

Αναγέννηση και ο τόπος η Ιταλία... (Σημ.: **Οι περισσότερες εκτελέσεις αιρετικών από την Ιερά Εξέταση συνέβησαν την περίοδο της Αναγέννησης και όχι στον Μεσαίωνα, όπως λανθασμένα έχει επικρατήσει να πιστεύεται...**).

Τα Ερμητικά Κείμενα και η μαγεία στην Αναγέννηση

Πρόκειται για μια εποχή κατά την οποία οι μορφωμένες τάξεις έχουν αφομοιώσει τα κύρια διδάγματα των ελληνικών σχολών σκέψης (Πλατωνισμός, Στωικισμός, Επικουρισμός κ.ά.), που όμως δεν δείχνουν να τους οδηγούν σε συγκεκριμένα (πρακτικά και υλικά) αποτελέσματα και οφέλη. Άλλωστε, **η αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας, που αποβλέπει όχι στη δύναμη και την εξουσία, αλλά στην εξισορρόπηση του εσωτερικού κόσμου** και στη νοηματοδότηση του εξωτερικού με αποτέλεσμα μια απλή, όμορφη και ουσιαστική ζωή, είναι έννοια την οποία ακόμα φαίνεται να έχουν δυσκολία να καταλάβουν οι Δυτικοί.

Παρατηρείται, λοιπόν, κατά τα πρώιμα χρόνια της Αναγέννησης μια έντονη στροφή σε αρχαιότερα φιλοσοφικά και θεολογικά συστήματα με διάχυτη την αντίληψη ότι όσο πιο παλιά είναι η γνώση, τόσο πιο ιερή, αμόλυντη και συνεπώς αποτελεσματική είναι.

Τα λεγόμενα Ερμητικά Κείμενα, πριν ακόμα από την ανακάλυψη των χειρογράφων τους, ήταν ήδη γνωστά στον λατινικό κόσμο ως πρωτογενής πηγή γνώσης και θρησκευτικής λατρείας από πρώιμες χριστιανικές αναφορές και ιδιαίτερα από τις περιγραφές της αιγυπτιακής θρησκείας του Κλήμη Αλεξανδρείας.

Η εισαγωγή λοιπόν (περ. 1460 μ.Χ.) των Ερμητικών Κειμένων στον λατινικό κόσμο από μοναστήρι της Μακεδονίας συνοδεύτηκε από τον ενθουσιασμό και την προσδοκία ότι οι διψασμένοι για γνώση (και εξουσία) μορφωμένοι της εποχής θα ξεδιψάσουν επιτέλους πίνοντας από τον ίδιο ποταμό της σοφίας που είχαν προηγουμένως πιει ο Πυθαγόρας, ο Ηράκλειτος, ο Πλάτωνας και οι υπόλοιποι μεγάλοι της Αρχαιότητας!

Το ελληνικό χειρόγραφο που ήρθε στα χέρια του Cosimo de' Medici στη Φλωρεντία μέσω κάποιου από τους πολλούς απεσταλμένους του προς αναζήτηση χειρογράφων από τον ελληνικό κόσμο δεν είναι άλλο από το *Corpus Hermeticum,* το γνωστό σήμερα *Σώμα των Ερμητικών Κειμένων*, που ήταν (και είναι) όμως ελλιπές, καθώς δεν περιλαμβάνει τη 15η και τελευταία ενότητα της συλλογής. Μάλιστα, η σπουδαιότητα που αποδόθηκε από την αρχή στην ανακάλυψη ήταν τέτοια, ώστε ο μεταφραστής από τα ελληνικά, Ficino, κατόπιν εντολής του Cosimo, **εγκατέλειψε τη μετάφραση των έργων του Πλάτωνα (που είχαν ήδη συγκεντρωθεί) για να καταπιαστεί επειγόντως με τα Ερμητικά Κείμενα,** ώστε να προλάβει ο τελευταίος να τα διαβάσει όσο ακόμα βρισκόταν στη ζωή!

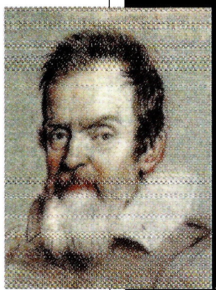
Το κυρίαρχο κοσμολογικό μοντέλο που προβάλλεται μέσα από τα Ερμητικά Κείμενα είναι αυτό ενός υλικού κόσμου υπό την ασφυκτική κυριαρχία των άστρων και των 7 πλανητών, που χαρακτηρίζονται και ως "κυβερνήτες". **Μόνη διαφυγή για τη φωτισμένη ψυχή από το ντετερμινιστικό αυτό σύστημα είναι η ανέλιξή της πάνω από τη σφαίρα επιρροής των ουρανίων σωμάτων, μέσα από έναν ασκητικό τρόπο ζωής, αποφεύγοντας όσο αυτό είναι δυνατό κάθε επαφή με τον κόσμο της ύλης.** Σε άλλα, ωστόσο, σημεία των κειμένων, ο υλικός κόσμος παρουσιάζεται διαποτισμένος από τη θεϊκή ενέργεια, με τα ίδια τα άστρα και τον Ήλιο να είναι ζωντανές θεϊκές οντότητες και τη φύση να είναι πάναγνη και αγαθή, καθώς αποτελεί μέρος του θεϊκού Νου που κυβερνά τα πάντα, του Θεού.

Υπό το νέο αυτό πρίσμα, η μαγεία, που στα χρόνια του Μεσαίωνα αποτελούσε ενασχόληση των αμαθών μαζών και των "σκοτεινών" ψυχών, αναβαθμίζεται και μετουσιώνεται στα χρόνια της Αναγέννησης.

Στόχος των μάγων της Αναγέννησης ήταν να ενισχύσουν τις θετικές επιρροές των άστρων και να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές σε αυτούς και τους γύρω τους. Αυτό επιτυγχανόταν κατασκευάζοντας φυλακτά με τα κατάλληλα σύμβολα από τα κατάλληλα υλικά και στις σωστές ημερομηνίες τρώγοντας τις κατάλληλες τροφές και ενδυόμενοι τα σωστά υφάσματα και χρώματα.

Ο μάρτυρας της ελευθερίας της σκέψης

Ο Filippo Bruno γεννήθηκε, στον αστερισμό της Παρθένου το 1548 στην κωμόπολη Nola της Ιταλίας (5 μόλις χρόνια μετά τον θάνατο του Κοπέρνικου), μια γραφική μικρή πόλη στους πρόποδες του Βεζούβιου. Ο πατέρας του Giovanni Bruno, στρατιωτικός που από νωρίς παρατήρησε το οξύ πνεύμα και τη φιλομάθεια του νεαρού γιου του, τον εμπιστεύθηκε στα δεκατρία του στο δομινικανικό μοναστήρι του Saint Domenico κοντά στη Νάπολη, σχολή διάσημη την εποχή εκείνη, καθώς εκεί είχε προηγουμένως ζήσει και διδάξει, όντας δομινικανός και ο ίδιος, ο Θωμάς ο Ακινάτης. Εκεί, ο νεαρός Filippo (ή Giordano, όπως μετονομάστηκε από τους μοναχούς της σχολής) –ο οποίος αμέσως ξεχώρισε για την έφεσή του στη Φιλοσοφία, την εκπληκτική του μνήμη και τις... ενοχλητικές ερωτήσεις και παρατηρήσεις του στα χριστιανικά δόγματα– χρίστηκε το 1572 δομινικανός ιερέας. Οι πρωτοποριακές του όμως (έως βλάσφημες, για την εποχή) απόψεις και η κατ' εξακολούθηση τάση του να αντλεί την επιχειρηματολογία του από τις ιδέες που περιγράφονται στα έργα του Πλάτωνα και του Ερμή του Τρισμέγιστου –που φυσικά έγιναν αμέσως αντιληπτές από τους συντηρητικούς μοναχούς της σχολής– θα τον αναγκάσουν το 1576 να εγκαταλείψει τη σχολή, προκειμένου να αποφύγει την προσοχή της Ιεράς Εξέτασης.

Έπειτα από ολιγόμηνη διαμονή στη

Giordano Bruno - Γαλιλαίος. Αποτελεί ιστορικό παράδοξο το γεγονός ότι οι δύο μεγάλες αυτές μορφές της Αναγέννησης ποτέ δεν συναντήθηκαν, παρόλο που έζησαν την ίδια εποχή (Ο Μπρούνο ήταν κατά 16 χρόνια μεγαλύτερος από τον Γαλιλαίο) και κινούνταν στους ίδιους κύκλους. Ερωτηματικά δημιουργεί, επίσης, και η παντελής απουσία οποιασδήποτε μνημόνευσης του Μπρούνο στις εργασίες του Γαλιλαίου, παρόλο που θεωρείται βέβαιο ότι ο πρωτοπόρος αστρονόμος είχε διαβάσει πολλά έργα του «αιρετικού» φιλοσόφου και προσανατόλισε από την αρχή τις έρευνές του στην επαλήθευση των θεωριών του. Κανείς δεν μπορεί να κατηγορήσει, ωστόσο, τον Γαλιλαίο για τη «διπλωματική» αυτή παράλειψη να αναφερθεί σε έναν «αναγνωρισμένο αιρετικό»...
Ο Γαλιλαίος, μετά την αρχική του αθώωση από την Ιερά Εξέταση με την περίφημη φράση «και όμως κινείται», εξακολούθησε να διδάσκει το ηλιοκεντρικό σύστημα, με αποτέλεσμα λίγα χρόνια αργότερα να συλληφθεί και πάλι. Σε μια προσπάθεια να υπερασπισθεί τον εαυτό του κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων προσκάλεσε τους ιερείς να δουν οι ίδιοι την κίνηση των πλανητών μέσα από το τηλεσκόπιό του. Φυσικά, εκείνοι αρνήθηκαν να χρησιμοποιήσουν το «μάτι του Διαβόλου» και τον κατηγόρησαν και για μαγεία, με αποτέλεσμα ο Γαλιλαίος να πεθάνει λίγο αργότερα στη φυλακή.

Ρώμη, απ' όπου χρειάστηκε να φύγει εσπευσμένα όταν βρέθηκε να κατηγορείται άδικα για έναν φόνο, και έχοντας απαρνηθεί πλέον τον δομινικανισμό, τον βρίσκουμε το 1578 στη Γενεύη να ακολουθεί τα δόγματα των Καλβινιστών. Πολύ σύντομα, όμως, οι κατηγορίες για αίρεση θα ξανακουστούν εναντίον

του με αποτέλεσμα να εκδιωχθεί και πάλι για να καταφύγει αυτήν τη φορά στη γειτονική Γαλλία, όπου ο ίδιος και οι ιδέες του θα βρουν πιο φιλόξενο έδαφος.

Στο Παρίσι ο Μπρούνο θα βρεθεί με ισχυρούς προστάτες (με προεξέχοντα τον ίδιο τον βασιλιά Ερρίκο Γ'), οι οποίοι, όμως, θα τον εγκαταλείψουν ένας-ένας στις δύσκολες ώρες...). Πρόκειται για την πιο γόνιμη συγγραφικά και δημιουργικά φάση στη ζωή του Ιταλού φιλοσόφου, καθώς στο Παρίσι βρίσκει την ηρεμία και τον χρόνο να αναλύσει και να διατυπώσει τις θεωρίες του σε μερικά από τα γνωστότερα και πιο αξιόλογα έργα του.

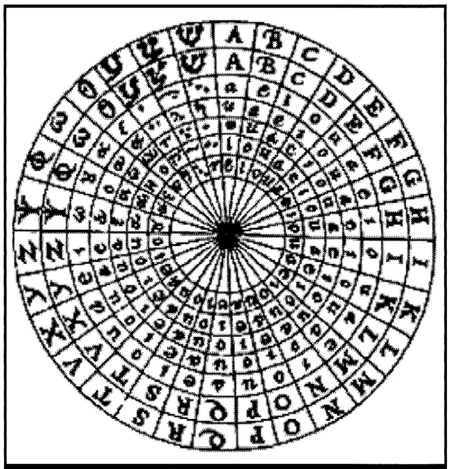
Λίγους μήνες αργότερα τον βρίσκουμε στην Οξφόρδη, όπου θαμπωμένος από την επιστημονική αίγλη της εκεί κοινότητας παραδίδει μια σειρά διαλέξεων υπερασπιζόμενος το ηλιοκεντρικό σύστημα του Κοπέρνικου. Η υποδοχή, όμως, που του γίνεται είναι εχθρική, καθώς οι συντηρητικοί διδάκτορες της σχολής εξοργίζονται με το θράσος του νεοφερμένου δασκάλου, ο οποίος τολμά να αμφισβητεί την αυθεντία του Αριστοτέλη. Τον αντιμετωπίζουν με ειρωνεία και δεν δέχονται ούτε καν να ακούσουν τα επιχειρήματά του.

Έναν χρόνο αργότερα αποφασίζει να επιστρέψει στο Παρίσι. Τον Οκτώβριο του 1585, γελοιοποιεί με την έκδοση τεσσάρων διαλόγων τον επιφανή προστατευόμενο της καθολικής μερίδας, μαθηματικό Fabricio Mordente και τον Μάιο του 1586, τολμά να αμφισβητήσει τον Αριστοτέλη ανοιχτά στο *"Centum et vindici articuli de natura et mundo adversus Peripateticos" (120 Άρθρα περί της φύσεως και του κόσμου ενάντια στους περιπατητικούς)*. Το ποτήρι έχει ήδη ξεχειλίσει για όσους έως τότε είχαν φανεί ανεκτικοί μαζί του, και ο Μπρούνο εκδιώκεται και από τη Γαλλία.

Καταφεύγει στη Γερμανία, όπου για τα επόμενα 5 χρόνια τον βρίσκουμε να μεταβαίνει από τη μία πανεπιστημιακή πόλη στην άλλη, παραδίδοντας διαλέξεις, εκδίδοντας μικρές εργασίες και φυσικά προκαλώντας αντιδράσεις στους επιστημονικούς και εκκλησιαστικούς κύκλους με τις αιρετικές διδασκαλίες του. Τον Ιανουάριο του 1589, η τοπική λουθηρανή εκκλησία του Helmstedt τον εκδιώκει από την πόλη.

Μοναχικός στοχαστής

Είναι πραγματικά πολύ εύκολο να αντιληφθούμε τους λόγους για τους οποίους ο Μπρούνο αδυνατεί να ενταχθεί σε οποιοδήποτε δόγμα ή κοινωνικό κύκλο. Όντας φύσει ελεύθερος δεν δέχεται να υπακούσει στον φόβο, και φαίνεται να καθοδηγείται από πίστη στην αποστολή του. Σε μια εποχή σκοταδισμού και θρησκευτικού φανατισμού δεν διστάζει να **κηρύττει την αρμονική συνύπαρξη όλων των θρησκευτικών ρευμάτων,** βασισμένη στην αμοιβαία κατανόηση και την ελευθερία της επιστημονικής και φιλοσοφικής σκέψης. Η μόρφωσή του είναι υπερβολικά πλατιά και οι ιδέες που υπερασπίζεται πολύ προοδευτικές για να χωρέσουν στο ασφυκτικό πλαίσιο οποιουδήποτε οργα-

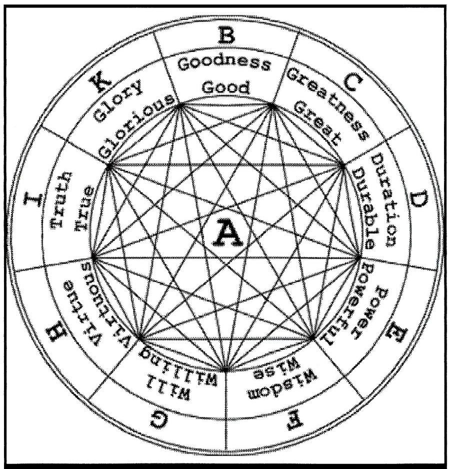

Το μνημονικό σύστημα των ομόκεντρων περιστρεφόμενων κύκλων που εισηγήθηκε ο Giordano Bruno στο πρώτο του μνημονικό έργο, το «De Umbras Idearum» (Οι Σκιές των Ιδεών). Καθώς κάθε χαρακτήρας-σύμβολο αντιστοιχεί σε πολλές έννοιες, η επιλογή της κατάλληλης για την ερμηνεία του γίνεται αναλόγως του δακτυλίου του κύκλου στον οποίο ανήκει. Αντίστοιχα, η ένταση της επίδρασης των εννοιών αυτών μειώνεται καθώς απομακρυνόμαστε από το κέντρο του συστήματος. Οι κεντρικοί κύκλοι, οι οποίοι ασκούν και την ισχυρότερη επίδραση, αναφέρονται στις δυνάμεις των άστρων και των πλανητών. Ακολουθούν οι κύκλοι που αναφέρονται σε φυτά, ζώα και μέταλλα, ενώ τελευταίους, και με ασθενέστερη επιρροή, ο Μπρούνο έχει τοποθετήσει τους κύκλους εκείνους οι οποίοι αναφέρονται στις τέχνες και τις επιστήμες

νωμένου συστήματος γνώσης και θρησκευτικής πίστης της εποχής και για έναν πραγματικό αναζητητή της αλήθειας ο συμβιβασμός δεν αποτελεί επιλογή.

Τον Αύγουστο του 1591, αποδεχόμενος την πρόσκληση του Βενετού πατρικίου Giovanni Mocenigo, ο Μπρούνο αποφασίζει να επιστρέψει στη γενέτειρά του Ιταλία, τερματίζοντας με αυτόν τον τρόπο την πολυετή περιήγησή του στις χώρες της Κεντρικής και της Δυτικής Ευρώπης. Οι φήμες για τον αιρετικό Ιταλό φιλόσοφο-μάγο που έχουν φτάσει στα αυτιά του Mocenigo τού εξάπτουν το ενδιαφέρον και προτείνει στον Μπρούνο να του παραδώσει ιδιαίτερα μαθήματα -έναντι μεγάλης αμοιβής- επάνω στο **μνημοτεχνικό του σύστημα**. Ο Μπρούνο δέχεται και ερχόμενος στη Βενετία γνωρίζεται με έναν κύκλο προοδευτικών Βενετών αριστοκρατών, που, όπως και αυτός, επιδιώκουν τη θεμελίωση ενός εναλλακτικού θρησκευτικού και φιλοσοφικού συστήματος που αφομοιώνει τη χριστιανική ηθική στην αρχαία γνώση και προασπίζεται την ελευθερία του επιστημονικού και φιλοσοφικού στοχασμού.

Σύμφωνα με μία εκδοχή, η πρόσκληση στη Βενετία δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μία περίτεχνα στημένη παγίδα ώστε να απαλλαγεί η Καθολική Εκκλησία από τον ενοχλητικό και

Ερμηνευτική αναδημιουργία ενός ακόμη καταπληκτικού έργου: «Ars Magna», το μνημονικό σύστημα που παρουσίασε τον Ιανουάριο του 1307 ο «πεφωτισμένος» μοναχός Raymond Lull (Ραϋμόνδος Λούλος). Όλες οι ιδιότητες που αναγράφονται στην περιφέρεια του κύκλου δύνανται να συσχετιστούν μεταξύ τους φωτίζοντας στην ολότητά της την υπό αναζήτηση έννοια, η οποία τοποθετείται στο κέντρο του πίνακα και αποδίδεται συμβολικά με το γράμμα «Α». Επίσης, ο συσχετισμός των εννοιών μεταξύ τους επιτρέπει τη δημιουργία αφοριστικών διατυπώσεων, τις οποίες οι φιλόσοφοι ακολούθως διερευνούσαν στις «πραγματείες» τους. Για παράδειγμα, η αντιστοίχιση των εννοιών που αντιστοιχούν στο γράμμα «F» (Σοφία, Σοφός) με αυτούς του γράμματος «B» (Αγαθόν, Αγαθός), μας οδηγεί στην ακόλουθη διατύπωση: Η Σοφία είναι Αγαθή και το Αγαθόν είναι Σοφό.
Εικάζεται ότι ανάλογα συστήματα είχαν στη διάθεσή τους πολλοί μεταγενέστεροι φιλόσοφοι, από τα οποία και «βοηθούνταν» στην επινόηση των αφορισμών τους. Ο Giordano Bruno υιοθέτησε τη μορφή του συστήματος του Lull, στην οποία ενσωμάτωσε στοιχεία από την ερμητική, πλατωνική και πυθαγόρεια σκέψη, για να δημιουργήσει τη δική του μνημονική τέχνη.

επικίνδυνο φιλόσοφο-συγγραφέα και να αποτραπεί το ενδεχόμενο δημιουργίας του θρησκευτικο-επιστημονικού κινήματος που οραματιζόταν. Το βέβαιο, πάντως, είναι ότι ο Μπρούνο σταμάτησε να γράφει και να εκδίδει τα βιβλία του και το ηλιοκεντρικό λατρευτικό σύστημα που υποστήριζε ποτέ δεν δημιουργήθηκε.

Η παγίδα

Μετά από μία πρώτη δίκη από τις Αρχές της Βενετίας, κατά την οποία ο Μπρούνο υποστήριξε τον φιλοσοφικό χαρακτήρα των διδασκαλιών του και ενώ όλα έδειχναν ότι τελικά θα αθωωνόταν, η Ιερά Εξέταση της Ρώμης ζήτησε την έκδοσή του. Μεταφέρεται στη Ρώμη, όπου για τα επόμενα 6 χρόνια θα παραμείνει φυλακισμένος. Τελικά, στις 9

Η πλατεία Campo dei Fiori στο κέντρο της Ρώμης, όπου το 1600 εκτελέστηκε από την Ιερά Εξέταση ο Giordano Bruno. Σήμερα, στη θέση της πυράς υψώνεται μνημείο αφιερωμένο στη μνήμη του.

Φεβρουαρίου 1600, οδηγήθηκε ενώπιον του Αρχιεξεταστή και του κυβερνήτη της Ρώμης για να ακούσει την ποινή της τελικής του καταδίκης στην πυρά. Ο Μπρούνο απάντησε στο άκουσμα της τελικής του καταδίκης με τα εξής λόγια: *«Φαίνεται ότι εσείς, κριτές μου, ανακοινώνετε αυτήν την ποινή με μεγαλύτερο φόβο απ' ό,τι εγώ τη δέχομαι».*

Όπως όλα δείχνουν, ο Μπρούνο τελικά επιδίωκε την καύση του, ενώ αντιθέτως η Καθολική Εκκλησία έδειχνε να διστάζει να προβεί σε μια τέτοια απόφαση φοβούμενη ίσως τον αντίκτυπο που αυτό θα είχε. Φαίνεται ότι ο Μπρούνο κατά τη διάρκεια των ταξιδιών του είχε αποκτήσει με τα βιβλία και τις διδασκαλίες του πολυάριθμους και ισχυρούς υποστηρικτές, των οποίων την αντίδραση φοβούνταν οι ιεροεξεταστές. Σύμφωνα με μια άλλη ερμηνεία, ο Μπρούνο έχοντας εντρυφήσει στη μελέτη των Ερμητικών Κειμένων και στην αρχαία αιγυπτιακή λατρεία του Ηλίου του Σείριου, του "άστρου που καίει", αποζητούσε τον τελετουργικό, εξαγνιστικό, συμβολικό θάνατο από φωτιά!

Η καύση του πραγματοποιήθηκε στις 17 του ίδιου μήνα στην Πλατεία Campo dei Fiori στο κέντρο της Ρώμης.

Η διδασκαλία του Μπρούνο: Όλα είναι Ένα

Ο Τζιορντάνο Μπρούνο υπήρξε ο πρώτος συγγραφέας που **επιχείρησε να αναβιώσει τις διδασκαλίες των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων συνδυασμένες μεταξύ τους κατά τρόπο τέτοιον, ώστε να αποτελέσουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο φιλοσοφικό σύστημα με ευδιάκριτες θεολογικές προεκτάσεις.** Στο έργο του βλέπουμε να συνδυάζεται η *πλατωνική ιδέα του Ενός και του Απείρου* από τη μία, με την υλιστική θεωρία του Δημόκριτου από την άλλη, καθώς κεντρική ιδέα στη διδασκαλία του κατέχει ένα **άπειρο σύμπαν με άπειρους κόσμους** και ύλη η οποία αποτελείται από μεμονωμένα άτομα συνδυαζόμενα μεταξύ τους με διαφορετικούς τρόπους, με αποτέλεσμα τη δημιουργία της πολυμορφίας που παρατηρούμε γύρω μας.

Για τον Μπρούνο ισχύει η παγανιστική θεώρηση ότι **το Σύμπαν είναι ο Θεός και ο Θεός είναι το σύμπαν.** Η θεϊκή βούληση αποκαλύπτεται μέσα από κάθε αντικείμενο ξεχωριστά και κάθε σωματίδιο ύλης είναι διαποτισμένο με αυτήν: *«Τα πάντα εμπεριέχονται στα πάντα. Όλα τα πράγματα υπάρχουν μέσα στο σύμπαν και το σύμπαν υπάρχει σε όλα τα πράγματα. Εμείς είμαστε μέσα σε αυτό και αυτό βρίσκεται μέσα μας».* Πρόκειται για μια θεωρία που πολλά χρόνια αργότερα θα βρούμε διατυπωμένη από τους σύγχρονους υλιστές φιλοσόφους.

Δεχόταν τον διαχωρισμό ύλης και πνεύματος, που αποτελούν όμως διαφορετικές εκδοχές της μίας και ενιαίας ουσίας του πνεύματος του θείου. Θεωρούσε ότι όλα τα σώματα έχουν ψυχή και εναρμονίζονται μεταξύ τους σε ένα συμπαντικό ενιαίο σύνολο αποτελώντας τη Θεϊκή Ουσία. *«Τα ζώα και τα φυτά αποτελούν ζωντανές εκδηλώσεις της φύσης, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά ο Θεός μέσα στα πράγματα. Ολόκληρη η θεϊκή ενέργεια εμπεριέχεται σε όλα τα αντικείμενα... Μπορείς να βλέπεις, επομένως, τον Ήλιο στον κρόκο ενός αυγού, σε ένα ηλιοτρόπιο, σε ένα λιοντάρι... Όσο περισσότερο κάποιος επικοινωνεί με τη φύση, τόσο περισσότερο ανελκύεται στη θέωση μέσα από τη φύση».*

Ο Μπρούνο θεωρεί ότι όλες οι ιδέες και τα συστήματα γνώσης δεν αποτελούν παρά μονομερείς εκδοχές της αλήθειας, απόψεις που αδυνατούν να τη φωτίσουν στην ολότητά της. **Η ανθρώπινη λογική και η αντίληψη δεν επαρκούν για την σε βάθος κατανόηση ούτε καν ενός μικρού μέρους της πραγματικότητας,** που είναι πολύ πιο περίπλοκη και ποικιλόμορφη από ο,τιδήποτε μπορούμε να φανταστούμε.

Για να προχωρήσει ο άνθρωπος σε μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη του υλικού και πνευματικού κόσμου και στην κατανόηση των μεγάλων αληθειών **πρέπει προηγουμένως να αποκαταστήσει την επαφή του με τον αληθινό του εαυτό,** τον "μεγάλο εαυτό" όλων των όντων μαζί (τον Θεό) και τη φύση, που είναι ενιαία.

Η απόλυτη απλότητα

Σε ένα από τα πιο σημαντικά του κείμενα, το *"De la Causa, Principio e Uno" (Περί της Αιτίας, της Αρχής και του Ενός),* εκθέτει τη θεωρία πάνω στην οποία βασίζει τις απόψεις του για τη φύση και τη μορφή του Σύμπαντος: "Μορφή" και "Ύλη" είναι μεταξύ τους άρρηκτα συνδεδεμένες και αποτελούν το Έν. Επιχειρεί να ανασκευάσει με αυτόν τον τρόπο τον παραδοσιακό δυϊσμό της Αριστοτελικής φυσικής σε ένα *μονιστικό σύνολο,* θεωρώντας ως δεδομένη τη βασική ενότητα όλων των στοιχείων και τη συνύπαρξη των αντιθέτων στην άπειρη ενότητα του Όντος.

«Το Έν, το άπειρο, είναι τέλειο από μόνο του στον εαυτό του και βρίσκεται σε απόλυτη απλότητα, ***χωρίς τίποτα ποτέ να μπορούσε να είναι σπουδαιότερο ή καλύτερο!*** *Αυτό είναι το Ένα, το ολοκληρωμένο, ο Θεός, η παγκόσμια φύση που καταλαμβάνει ολόκληρο τον χώρο και του οποίου η τέλεια μορφή δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από την απειρότητα».*

Επίσης, σε ένα από τα συμπεράσματα που βρίσκουμε διατυπωμένα στο έργο αυτό καταλήγει στη διαπίστωση ότι τα χριστιανικά δόγματα είναι παράλογα και εντελώς αντίθετα με τις αρχές τόσο της φιλοσοφίας όσο και των υπόλοιπων θρησκειών. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι σύγχρονοι ερευνητές –Τζον Ράποπορτ, κ.α.– θεωρούν ότι ο Μπρούνο είχε έρθει οπωσδήποτε σε επαφή με τις διδασκαλίες του θιβετανικού Βουδισμού...

Ολόκληρο το φιλοσοφικό μέρος της διδασκαλίας του Μπρούνο αποτελεί στην ουσία μια πρόσκληση σε έναν πιο πνευματικό τρόπο ζωής για την επιδίωξη της ένωσης με την απειρότητα του θείου, εφόσον προηγουμένως απορρίπτεται η τυφλή εμπιστοσύνη στην αντίληψη των αισθήσεων, που αποτελεί μέσο ανεπαρκές και συχνά παραπλανητικό για την κατανόηση του εαυτού και του κόσμου.

Περί του Απείρου, Σύμπαντος και Κόσμου

Το 1584, ο Μπρούνο θα εκδόσει τη θεωρία του περί του απείρου σύμπαντος και κόσμου, έργο από τα σημαντικότερά του, καθώς σε αυτό (μαζί με το *"Cena de Ceneri": το Δείπνο των Δείπνων ή Ο Μυστικός Δείπνος)* επιχειρεί να επεκτείνει και να διερευνήσει φιλοσοφικά τη θεωρία του ηλιοκεντρικού συστήματος που μόλις πρόσφατα είχε επανεισηγηθεί μετά τους αρχαίους Έλληνες (Αρίσταρχος ο Σάμιος) ο Κοπέρνικος, προκαλώντας εντονότατες αντιδράσεις. Ωστόσο ο Μπρούνο θεωρεί ότι **ο Κοπέρνικος, όντας απλώς ένας μαθηματικός, αδυνατεί να συλλάβει το πλήρες νόημα της θεωρίας του.** Πρόκειται για μια θεωρία που παρέμεινε ατελής, καθώς **ο Κοπέρνικος δίστασε να την επεκτείνει και στα υπόλοιπα άστρα αποδίδοντας το σύμπαν στην πραγματική του μορφή,** και ο Μπρούνο έρχεται να την συμπληρώσει

Ο Κοπέρνικος είχε πολύ σωστά αντιληφθεί ότι η Γη δεν ήταν παρά ένας ακόμα πλανήτης που περιστρέφεται μαζί με τους υπόλοιπους γύρω από τον Ήλιο. Ωστόσο, τοποθετώντας τον Ήλιο στο κέντρο του σύμπαντος δημιουργούσε ένα ακόμη κλειστό σύστημα, που δεν διαφέρει και πολύ από το, μέχρι τότε ισχύον, πτολεμαϊκό. Ο Μπρούνο όμως για

πρώτη φορά "σπάει" το κλειστό αυτό σύστημα με την παρατήρηση ότι, εφόσον και ο Ήλιος μας από πολύ μακριά θα φαινόταν σαν ένα από τα αμέτρητα άστρα, τότε μπορούμε με ασφάλεια να υποθέσουμε ότι **όλα τα άστρα που φωτίζουν το στερέωμα δεν είναι παρά Ήλιοι άλλων πλανητικών συστημάτων, που φαίνονται μικροί λόγω της απόστασης που μας χωρίζει από αυτούς!**

"Υπάρχουν αμέτρητοι ήλιοι και ένας άπειρος αριθμός πλανητών που περιστρέφονται γύρω τους, ακριβώς όπως και οι δικοί μας πλανήτες περιστρέφονται γύρω από τον δικό μας ήλιο. ***Στο σύμπαν δεν μπορούν να υπάρξουν ούτε κέντρο ούτε όρια, αλλά το κέντρο βρίσκεται παντού.*** *Δεν υπάρχει απόλυτο πάνω ή κάτω, όπως πίστευε ο Αριστοτέλης, καμία θέση δεν είναι απόλυτη στον χώρο, αλλά η θέση ενός σώματος είναι σχετική με τη θέση των άλλων σωμάτων. Παντού στο σύμπαν υπάρχει ασταμάτητη σχετική μεταβολή της θέσης και ο παρατηρητής βρίσκεται πάντα στο μέσο των πραγμάτων»*. Πρόκειται για μία άποψη που θα χρειαστεί να περάσουν 350 χρόνια ακόμα για να ξανακουστεί, όταν ο Αϊνστάιν θα χρησιμοποιήσει την ίδια σχεδόν διατύπωση για να επεξηγήσει τη Θεωρία της Σχετικότητας.

Εξωγήινοι πολιτισμοί

Η ίδια ακριβώς λογική τον οδηγεί στη διαπίστωση της ύπαρξης εξωγήινων πολιτισμών ανάλογων με τον δικό μας και σε άλλους πλανήτες του δικού μας και των υπόλοιπων ηλιακών συστημάτων! Επεκτείνοντας μάλιστα τον συλλογισμό του αυτό, καταλήγει: *«Όπως για εμάς που βρισκόμαστε στη Γη το κέντρο του σύμπαντος φαίνεται ότι είναι η Γη, το ίδιο θα ισχύει και για τους κατοίκους της Σελήνης ή άλλων πλανητών»*. Σε άλλο σημείο του ίδιου κειμένου γίνεται πιο συγκεκριμένος: *«Αμέτρητες Γαίες περιστρέφονται γύρω από αυτούς τους αμέτρητους Ήλιους. Ζωντανά όντα κατοικούν αυτούς τους κόσμους»*. Για τον Μπρούνο η ύπαρξη εξωγήινης ζωής δεν αποτελεί εικασία –είναι δεδομένη! Και η ζωή αυτή είναι αναγκαστικά συγγενική προς εμάς, εφόσον *«κάθε απόκλιση και διαφορά δεν αποτελεί παρά εκδοχή του Ενός»*.

Εντυπωσιακή είναι επίσης και μια άλλη παρατήρηση στο πολύ σημαντικό αυτό έργο του Μπρούνο, που μας θυμίζει τη σύγχρονη θεωρητική Φυσική της Κβαντομηχανικής, της Θεωρίας των Πιθανοτήτων και των Παράλληλων Συμπάντων: *«Μπορώ να φανταστώ έναν άπειρο αριθμό κόσμων όπως η Γη, με έναν κήπο της Εδέμ στον καθέναν. Στους κήπους αυτούς της Εδέμ οι μισοί Αδάμ και Εύες θα γευτούν τον καρπό της γνώσης, ενώ οι υπόλοιποι μισοί όχι. Όμως το μισό του απείρου είναι και αυτό άπειρο, επομένως ένας άπειρος αριθμός κόσμων θα εκπέσει της Χάριτος του Θεού, με αποτέλεσμα να υπάρχει ένας άπειρος αριθμός σταυρώσεων»...*

«Συνεπώς, είτε υπάρχει ένας μοναδικός Μεσσίας που μεταφέρεται από τον έναν κόσμο στον άλλο είτε υπάρχει ένας άπειρος αριθμός Μεσσιών, δεδομένου ότι ένας και μόνο Μεσσίας που επισκέπτεται έναν άπειρο αριθμό Γαιών μία προς μία θα χρειαζόταν άπειρο χρόνο, είναι λογικό να υποθέσουμε την ύπαρξη ενός άπειρου αριθμού Μεσσιών»...

Τέλος, στο έργο αυτό βρίσκουμε διατυπωμένη και την άποψη του Μπρούνο για τη σχέση της Φιλοσοφίας με τη Θρησκεία, σύμφωνα με την οποία **η θρησκεία αποτελεί ένα μέσο συγκράτησης και καθοδήγησης των αμαθών**, ενώ **για τους εκλεκτούς, που είναι ικανοί να θέτουν από μόνοι τους τα όριά τους και να κατευθύνουν τους υπολοίπους, υπάρχει η φιλοσοφία!** Είναι ακριβώς η ίδια άποψη που πολλά χρόνια αργότερα θα χρησιμοποιηθεί από τον Φ. Νίτσε ως αφετηρία για τη συγγραφή του *"Πέρα από το καλό και το κακό"*.

Θρησκευτικός Ερμητισμός:

Όπως όλα δείχνουν, ο Μπρούνο, κατά τα τελευταία χρόνια πριν από τη σύλληψή του, οργάνωνε τη δημιουργία ενός θρησκευτικού κινήματος που, αν είχε καρποφορήσει, ίσως να άλλαζε την πορεία του σύγχρονου πολιτισμού. Επρόκειτο για ένα μείγμα χριστιανικής ηθικής και λατρευτικών τελετουργιών και γνώσης, όλων δανεισμένων από τον ελληνο-αιγυπτιακό πολιτισμό, όπως εκφράζεται μέσα από τα κείμενα του Ερμή του Τρισμέγιστου.

Γνωρίζουμε ότι ο Μπρούνο σε όλη σχεδόν τη ζωή του οραματιζόταν μια θρησκεία τέτοια, που δεν θα στέκεται εμπόδιο στη γνώση, αλλά θα είναι σε θέση να αφομοιώνει κάθε καινούργια επιστημονική ανακάλυψη, εντάσσοντάς τη στα δόγματά της και –το κυριότερο– δεν θα αποτρέπει τον άνθρωπο από τη λατρεία του Θεού στη φύση ή και από τη λατρεία της ίδιας της φύσης, ως ζωντανής εκδήλωσης του θεϊκού πνεύματος.

Σύμφωνα πάντα με τις πρακτικές των αρχαίων Αιγυπτίων και των Ελλήνων, ο πανταχού παρών Θεός θα λατρευόταν με τη συμβολική μορφή του φωτεινού άστρου του Ηλίου, του φωτοδότη και ζωοποιού θεού, ή του άστρου του Σείριου, του πιο φωτεινού αστεριού στο στερέωμα, **από το οποίο, σύμφωνα με τις μυστικιστικές παραδόσεις Ελλήνων και Αιγυπτίων, οι δύο αυτοί λαοί έλκυαν την καταγωγή τους.**

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της νέας θρησκείας που ο Μπρούνο εικάζεται ότι θα δημιουργούσε, αν δεν τον προλάμβανε η Ιερά Εξέταση, θα ήταν η παντελής απουσία κάθε αναφοράς στο Κακό, καθώς, σύμφωνα με τη διδασκαλία του Πλάτωνα, εφόσον ο Θεός είναι Ένας, είναι κατ' ανάγκην Αγαθός. Τέλος, μένοντας πιστός στο πνεύμα των Ερμητικών Κειμένων θεμελιώδη ρόλο στο θρησκευτικό του σύστημα θα έπαιζε η μελέτη της αστρολογίας και της μουσικής.

Ο Μπρούνο οραματιζόταν **την αντικατάσταση της αυθεντίας της Παλαιάς Διαθήκης**, του Θεού-τιμωρού και των απαγορεύσεων με το σύνολο της αρχαίας σοφίας δημιουργώντας ένα θρησκευτικό σύστημα με ιστορική συνέχεια, δεκτικό στην επιστήμη, τη φιλοσοφία και την έρευνα, το οποίο θα βρίσκει την πραγμάτωσή του στο πρόσωπο του Ιησού.

Ο Μπρούνο θα προχωρήσει μάλιστα και στη συγγραφή ύμνων σύμφωνων με το πνεύμα της νέας αυτής θρησκευτικής κίνησης, που παρουσιάζουν εντυπωσιακή ομοιότητα με τους αντίστοιχους Ορφικούς και Ερμητικούς.

Το σύνολο αυτό των θρησκευτικών πεποιθήσεων του Μπρούνο, που προς το τέλος της ελεύθερης ζωής του προσπαθούσε να οργανώσει σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα θρησκείας, αποδόθηκε από τους ερευνητές με το όνομα *"Θρησκευτικός Ερμητισμός"*. Το βέβαιο είναι ότι, αν και ποτέ δεν ακολουθήθηκε ανοιχτά από τους πολλούς, αποτέλεσε τη βάση της πίστης μεμονωμένων ατόμων ή κλειστών κύκλων με έντονη έμφαση στον μυστικισμό.

Η τέχνη της Μνήμης (Ars Memoriae): η συμπαντική διάνοια στην υπηρεσία του Ανθρώπου!

Πρόκειται για το πιο αινιγματικό ίσως έργο του Μπρούνο, στο οποίο (μαζί με το *"De Umbras Idearum" - Οι σκιές των ιδεών*) αναλύει εκτενώς το περίπλοκο μνημοτεχνικό/μαγικό σύστημα που ο ίδιος είχε επινοήσει και ασκούσε με εκπληκτική επιτυχία, αφήνοντας έκθαμβους τους συγχρόνους του και αποκτώντας τη φήμη του μάγου.

Το σύστημα αυτό μνήμης και γνώσης του Μπρούνο αποτελεί στην ουσία έναν περίεργο και εντελώς αντισυμβατικό συνδυασμό ψυχολογίας, συμβολισμού και αστρολογίας. Γράμματα και σύμβολα από το ελληνικό και λατινικό αλφάβητο τοποθετούνται ομαδοποιημένα μαζί με σύμβολα πλανητών και ιερογλυφικούς χαρακτήρες σε ένα σύστημα ομόκεντρων περιστρεφόμενων κύκλων κατά τρόπο τέτοιον, **ώστε να ανταποκρίνονται, σύμφωνα με τον Μπρούνο, σε ολόκληρο το σύνολο της ανθρώπινης, συσσωρευμένης ανά τους αιώνες, γνώσης!** Σε παράπλευρο πίνακα αναφέρονται τα ονόματα των αστερισμών στους οποίους το καθένα από τα προαναφερθέντα σύμβολα παραπέμπει. Έχοντας βαθιά γνώση όλων των παραπάνω –σχολιάζει ο Μπρούνο– και με την κατάλληλη εξάσκηση, μπορείς να αντλήσεις κάθε είδους πληροφορία και γνώση κατευθείαν από την πηγή της, που δεν είναι άλλη από τα άστρα.

Το *Ars Memoriae (Η τέχνη της μνήμης)* είναι ένα **σύστημα γνώσης σχεδόν ακατανόητο με τη συμβατική λογική και μεθοδολογία σκέψης**, για αυτό άλλωστε έχει χαρακτηριστεί από τους μελετητές του έργου του Μπρούνο ως μαγικό. Στηρίζεται στην **προβολή εικόνων μνήμης οι οποίες ενεργοποιούν την ψυχολογική διαδικασία δημιουργίας συνειρμών,** με αποτέλεσμα την ανάκληση πληροφοριών από το παρελθόν. Ωστόσο, ο Μπρούνο έχοντας ενσωματώσει στο σύστημά του αστρολογικές πληροφορίες και κάνοντας χρήση της ερμητικής αστρολογίας, φέρεται να μην περιορίζεται σε προσωπικές αναμνήσεις και γνώσεις, αλλά να είναι σε θέση να αντλήσει κάθε είδους πληροφορία και γνώση από κάποιας μορφής

Ερμής ο τρισμέγιστος. Η μυθική μορφή στα υποτιθέμενα συγγράματα της οποίας βασίστηκε κατά ένα μεγάλο μέρος το κίνημα της Αναγέννησης. Το υπόλοιπο βασίστηκε στην αρχαιοελληνική σκέψη. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα χειρόγραφα των ερμητικών κειμένων έφτασαν στην Ιταλία από μακεδονικό μοναστήρι.

παγκόσμια (ακασικά) αρχεία, που είναι αποτυπωμένα στα άστρα.

Η Πλατωνική Θεώρηση

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, **κάθε γνώση είναι ανάμνηση από τον Κόσμο των Ιδεών** και η μνήμη έμφυτη ιδιότητα που ανήκει στις δυνατότητες του ανθρώπινου νου. Ο Μπρούνο υποστήριζε την ίδια ακριβώς άποψη με τη διαφορά ότι, όπως όλοι οι σύγχρονοί του φιλόσοφοι, αισθανόταν σαν το παιδί εκείνο που μεγαλώνοντας έχασε το θείο αυτό δώρο. Οι Αναγεννησιακοί μάγοι-φιλόσοφοι αναζητούσαν τεχνικές που θα τους επέτρεπαν την ανάκτηση της χαμένης αυτής γνώσης του παρελθόντος και στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η έρευνα για τη μνημονική τέχνη.

Για να διευκολύνουν την ανάμνηση, σύντομα **προσανατολίστηκαν στην εικαστική αναπαράσταση του κόσμου** βασιζόμενοι στην ερμητική ερμηνεία, που θέλει τις εικόνες να είναι φορείς μαγικών δυνάμεων, οχήματα που αποκαλύπτουν τη γνώση. Ακολουθώντας και επεκτείνοντας τις τεχνικές των προγενεστέρων του Julio Camillo και Ramon Lull, ο Μπρούνο επιχειρεί την απεικόνιση της δομής της πραγματικότητας **μέσω της αντιστοίχησης θεμελιωδών ιδεών και εννοιών με γράμματα ταξινομημένα σε ένα σύστημα ομόκεντρων κύκλων**.

Ο καθένας από τους κύκλους αυτούς του Μπρούνο διαιρείται σε εκατόν πενήντα διαστήματα, στο καθένα από τα οποία αναφέρεται ένα γράμμα της αλφαβήτου. Αυτό με τη σειρά του παραπέμπει σε κάποια από τις παραστάσεις των καταλόγων μνήμης που παραθέτει.

Οι εικόνες που αντιστοιχούν στον εσωτερικό κύκλο του Διαστήματος του Μπρούνο αποτελούν τις περιγραφές των παραστάσεων με την ισχυρότερη επιρροή και συγκεκριμένα στις επιδράσεις των άστρων. Στους υπόλοιπους κύκλους αντιστοιχούν οι εικόνες που αναφέρονται σε φυτά, ζώα, μέταλλα και, τέλος, στις τέχνες και τις επιστήμες.

Η τέχνη της μνήμης του Μπρούνο με το σύστημα των πινάκων, των αστερισμών και των ομόκεντρων περιστρεφόμενων κύκλων, φαίνεται να επαληθεύει την πλατωνική θεωρία και το κυριότερο: **να διευκολύνει αυτή τη ίδια την ανάμνηση της ψυχής**!

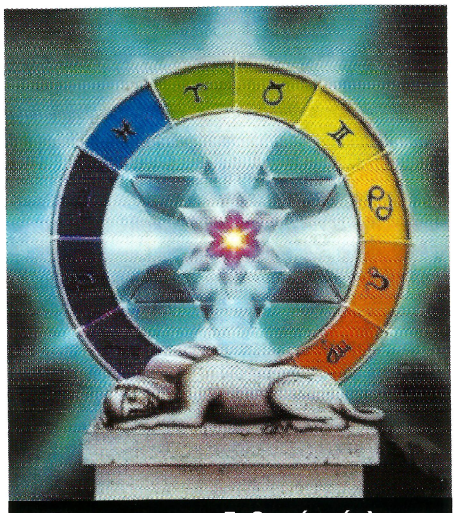
Το εντυπωσιακό με αυτό το σύστημα είναι ότι όπως όλα δείχνουν **έχει αποτέλεσμα,** όπως μας διαβεβαιώνουν τόσο ο ίδιος ο Μπρούνο όσο και αυτοί οι επικριτές του, που στην εποχή του στήριξαν σε αυτό τις κατηγορίες εναντίον του για μαγεία. **Και ο ίδιος ο Μπρούνο, πάντως, προειδοποιεί τους αμαθείς να μην επιχειρήσουν να το εφαρμόσουν από περιέργεια...**

Γιατί... ξεχάστηκε;

Παρά την αδιαμφισβήτητη αξία του έργου του, ο Μπρούνο ποτέ δεν έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής ως συγγραφέας, ίσως και λόγω του δυσνόητου ("ηρακλείτειου") χαρακτήρα των νοημάτων του. Στις περισσότερες περιπτώσεις για λόγους πολιτικής και καλών σχέσεων με την Εκκλησία, το όνομά του παραλείπεται να αναφερθεί από συγγραφείς, ωστόσο είναι βέβαιο ότι οι θεωρίες του επηρέασαν και διαμόρφωσαν τη φιλοσοφική και επιστημονική σκέψη του 17ου αιώνα.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι την ίδια εποχή η Εκκλησία ανεχόταν την ύπαρξη φιλοσόφων, όπως ο αποκρυφιστής Cornelius Agrippa, οι οποίοι, παρόλο που φλέρταραν πολύ πιο ανοιχτά με τη μαγεία, υπέστησαν πολύ λιγότερες διώξεις και, φυσικά, δεν εκτελέστηκαν. Στην πραγματικότητα, η διαφορά με τον Μπρούνο –που τον κατέστησε πραγματική απειλή– ήταν η επιθυμία του να εδραιώσει μια νέα θρησκεία. Η μηχανιστική εποχή που ακολούθησε με βασικότερο εισηγητή της τον Καρτέσιο ίσως αποτέλεσε σωτήρια λύση για την Εκκλησία, η οποία προτίμησε τον στείρο, απαλλαγμένο από κάθε "ηθική", ορθολογισμό από έναν μεταφυσικό πόρο εξίσου ή και περισσότερο ελκυστικό από τον δικό της.

Στις αρχές του 18ου αιώνα, οι Άγγλοι *ντεϊστές* ανακαλύπτουν εκ νέου το έργο του Μπρούνο και γίνεται μια προσπάθεια να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του κοινού με την αφήγηση της ιστορίας της ζωής του, αλλά χωρίς ιδιαίτερο αποτέλεσμα. Τα βιβλία του, τα οποία δεν γίνονται ποτέ εμπορικά, παραμένουν επί αιώνες εξαιρετικά σπάνια και δυσεύρετα. Ωστόσο, ο απόηχος των ιδεών του ανιχνεύεται σε πολλές από τις μεγαλύτερες σύγχρονες μορφές της φιλοσοφίας και της επιστήμης ασκώντας καταλυτική επιρροή στη διαμόρφωση της σκέψης διανοητών όπως οι Γαλιλαίος, Λάιμπνιτς, Γκαίτε, Νίτσε κ.ά. Κατά τον 19ο αιώνα, το όνομά του χρησιμοποιήθηκε ως σύμβολο της *ελευθερίας της σκέψης* από τα φιλελεύθερα κινήματα της εποχής, **χωρίς όμως να ενδιαφερθεί κανείς ιδιαίτερα για τις ιδέες του...**

Έμβλημα με τον ζωδιακό κύκλο του μυστικιστικού τάγματος των Ροδόσταυρων, του οποίου η εμφάνιση στις αρχές του 17ου αιώνα στους λουθηρανούς κύκλους της Γερμανίας συνδέεται άμεσα, σύμφωνα με την κορυφαία αναλύτρια του έργου του Giordano Bruno Frances A.Yates, με τη διδασκαλία του Μπρούνο στους ίδιους κύκλους λίγα χρόνια πριν.

Όσο για το θρησκευτικό σύστημα που οργάνωσε και το οποίο ο ίδιος προόριζε για ολόκληρη την ανθρωπότητα, υιοθετήθηκε επιλεκτικά μόνο από ελιτίστικες κλειστές ομάδες μυημένων, διευκολύνοντάς τους να εξελιχθούν γνωστικά και να αυξήσουν συνεπακόλουθα την επιρροή και την εξουσία τους.

Στις μέρες μας η διατύπωση των πρωτοποριακών θεωριών της σύγχρονης φυσικής επανέφερε τον Μπρούνο στο προσκήνιο, αυτήν τη φορά όχι για τη μαρτυρική ζωή του, αλλά για τις ιδέες του. Ερωτήματα όπως η ηθική της επιστήμης, η σχέση του ανθρώπου με το θείο, η αναζήτηση της αρχαίας γνώσης και η επανασύνδεσή μας με αυτήν, η ιερότητα της φύσης, η διεύρυνση της αντίληψης και η αποκατάσταση του σύγχρονου ανθρώπου στη φυσική του θέση στο σύμπαν ίσως κρύβουν την απάντησή τους σε κάποιο από τα πολυάριθμα κείμενα του μεγάλου Ιταλού φιλοσόφου... **TM**

Βιβλιογραφία

* Frances A. Yates, "Giordano Bruno and the Hermetic Tradition", University of Chicago Press, 1964 * Giordano Bruno, "Cause, Principle and Unity and Essays on Magic, Cambridge Texts in the History of Philosophy" * Michael White: "The Pope and the Heretic: The true Story of Giordano Bruno, the man who dared to defy the Roman Inquisition" * Annie Besant: "Giordano Bruno: Theosophy's Apostle in the 16thCentury" * Giordano Bruno, "Ars Memoriae" * Θεοδόσιος Πελεγρίνης: "Οι Μάγοι της Φιλοσοφίας", Ελληνικά Γράμματα, 1993 * Encyclopaedia Britannica, Giordano Bruno, Biography * Warn Hollister: "Giordano Bruno and the Infinite Universe", 2004 * Joscelyn Godwin: "Μυστηριακές Θρησκείες του Αρχαίου Κόσμου", Εκδόσεις Καρδαμίτσα